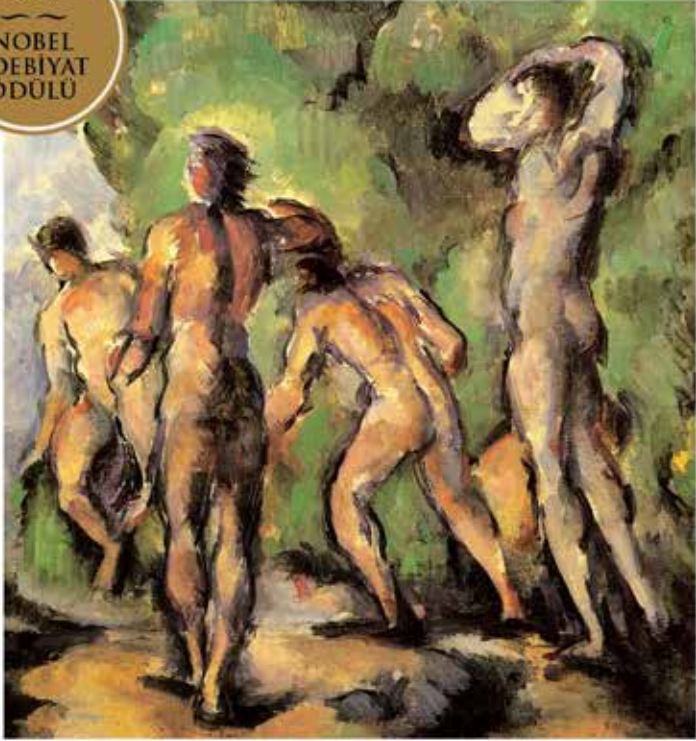

ANDRÉ GIDE

DÜNYA NİMETLERİ
VE YENİ NİMETLER

1947

NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

ANLATI

Çeviri: TAHSİN YÜCEL

❤
CAN

7.
BASKI

ANDRÉ GIDE
DÜNYA NİMETLERİ
VE YENİ NİMETLER

Can Modern

Les nourritures terrestres suivi de Les nouvelles nourritures, André Gide

© 1942, Éditions Gallimard

© 1989, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1989

7. basım: Ocak 2019, İstanbul

Bu kitabın 7. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-510-088-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789755100883

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ANDRÉ GIDE
DÜNYA NİMETLERİ
VE YENİ NİMETLER

ANLATI

1947 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Fransızca aslından çeviren

Tahsin Yücel

André Gide'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Vatikan'ın Zindanları, 1989

Kalpazanlar, 1990

Ayrı Yol, 2009

Chopin Üzerine Notlar, 2010

Tohum Ölmezse, 2010

Kadınlar Okulu, 2011

Isabelle, 2011

Theseus, 2012

ANDRÉ GIDE, 1869'da Paris'te doğdu. Yazı hayatına 1891'de yayımladığı “André Walter'in Defterleri” ve “Narkissos Üstüne İnceleme” ile başladı. Bunları 1897'de yayımladığı ünlü yapıtı *Dünya Nimetleri* izledi. En önemli eserlerinden biri olan *Ayrı Yol'u* 1902'de yayımladı. Gide'in yazarlıktaki ustalığı, üslubundaki açıklık ve duruluk, bir yandan kitaplarında ortaya koyduğu kaygılarıyla, öte yandan düşüncelerinin karmaşıklığıyla tam bir çelişme halindedir. 1919'da yazdığı *Pastoral Senfoni* son derece duygulu ve insancıl bir romandır. Gide'in en iyi eseri sayılan *Kalpazanlar* 1925'te yayımlandı. Bu tarihten sonraki eserlerinde toplum sorunlarını öne aldı. Çağının aydınları üstünde büyük etkisi oldu. 1947'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1951'de öldü.

TAHSİN YÜCEL, 1933'te doğdu. Galatasaray Lisesi ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Öğrencilik yıllarında Varlık Yayınları'nda çevirmenlik ve yazı işleri müdürlüğü yaptı. Mezun olduğu bölümden 2000 yılında profesör olarak emekliye ayrıldı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kurumsal yazılarının yanı sıra Balzac, Flaubert, Daudet, Gide, Simenon, Jean Giraudoux, Proust, Camus, Sartre, Malraux, Saint-Exupéry gibi yazarların eserlerini dilimize kazandıran Yücel, 1984'te Azra Erhat çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne değer görüldü, 1997'de Fransız hükümeti tarafından Palmes Académiques Nişanı, Commandeur derecesi verildi. 2016'da İstanbul'da öldü.

İçindekiler

Sunuş	11
Dünya Nimetleri	15
Yeni Nimetler	141

Sunuş

Dünya Nimetleri (1897), André Gide'in yapıtlarından biri, coşkulu anlatımının da tanıklık ettiği gibi, bir gençlik ürünüdür. Daha sonra, ünlü yazar bu gençlik yapıtının coşkulu anlatımından yavaş yavaş uzaklaşarak yalın ve ölçülü bir anlatıma yönelir; birbirlerini neredeyse baş döndürücü bir hızla izleyen yapıtlarında, bir yandan değişik türleri, değişik biçimleri denerken bir yandan da konularını ve izleklerini alabildiğine çeşitlendirir. Üstelik, bu yapıtların her biri, André Gide'in benzersiz ustalığının, ele aldığı yazınsal ve düşünsel sorunların sarsıcı derinliğinin yeni bir kanıtı olarak belirir. Bunlar arasında, *Ayrı Yol* (1902), *Dar Kapı* (1909), *Vatikan'ın Zindanları* (1914), *Pastoral Senfoni* (1919) ve *Kadınlar Okulu* (1929) bugün de ilgiyle okunan anlatı örnekleridir. Roman olarak nitelendiği tek yapıtı *Kalpazanlar* (1926), hem yansıttığı olayların ve kişilerin çekiciliği, hem de roman çevresinde geliştirdiği yorumların yeniliğiyle, çağdaş romanın köşe taşlarından biridir. *Oedipe* adlı oyunu (1931), kaç kez ele alınmış bir söylene yenden yorumlarken yalınlıkla derinliğin kusursuz bir bileşimi olarak belirir. *Dostoyevski* (1927), öznel eleştiri türünün belki de en ilginç ve en başarılı örneğidir. *Günlük*, büyük bir sanatçının elli yıllık yazarlık yaşamının bir özeti, onun tasarısı ve atılımlarının, başarı ve başarısızlıklarının, düşünce ve duygularının canlı bir öyküsü niteliğindedir, bunun için de hem bir anlatı, hem bir deneme gibi okunur. *Kongo Yolculuğu* (1923) ve *Sovyet Rusya Dönüşü* (1936) gibi yapıtlarsa çağının siyasal olayları karşısında özgür ve açık yürekli bir düşünürün tutu-

munu önyargısız bir biçimde dile getirişinin az rastlanır örneklerini sunar. Kısacası, burada ancak bir bölümünü andığımız bunca yapıt arasında bir gençlik yapıtının fazla önemli bir yer tutmasına olanak bulunmadığı, üstelik André Gide de kahramanı Edouard gibi sabahki varlığı akşamki varlığını tanımayacak oranda değişen bir kişi olduğuna göre, 1951 yılında, yani *Dünya Nimetleri*'nin yazılışından elli dört yıl sonra, yaşamının sonuna geldiği zaman, onun çok uzaklarında bulunduğu düşünülebilir.

Bununla birlikte, biraz yakından bakılınca, bu gençlik yapıtı, André Gide'in yarım yüzyılı aşan yazarlık yaşamının türlü dönüşümlerine karşın, hiçbir zaman kesintiye uğramamış bir sürekliliğin, bir birliğin en güçlü göstergesi olarak belirir, bu nedenle de onun bütün yapıtları içinde ayrıcalıklı bir yer tutar. Gerçekten de, André Gide'in kişiliğinin temel yöneliminin bencillikle hiçbir ilgisi bulunmayan, özgün bir bireycilikle varlığını bütün yapıtlarında duyuran bir içtenlik tutkusu olduğu düşünülürse, *Dünya Nimetleri*'nin, her iki eğilimi de açıkça dile getirdiği söylenebilir. Daha yapıtın ilk satırlarında, "Utanmadan, hiçbir yapmacığa kaçmadan kendimi koydum bu kitaba," der André Gide; böylece, bir yandan sınırsız içtenliğini keskinlerken, bir yandan da başlıca konusunun kendi benliği, kendi deneyimleri, kendi düşleri olduğunu söyler. Öte yandan, *Dünya Nimetleri* kişinin kendi benliğini gerçek bir özgürlüğe, gerçek bir bütünlüğe kavuşturma yolunda bir arayış, bu arayışın ilk koşulu da, kendi benliğinin önemini kesinledikten sonra, her şeyi yeni baştan ve en somut yanıyla ele almak, buna engel olan ne varsa hepsini yadsımdır. André Gide, gene kitabının ilk satırlarında, "Başkaları kitaplar yayımlarken, çalışırken, ben kafamla öğrendiğim her şeyi unutmak için tam üç yıl yolculuk ettim. Ağır oldu, güç oldu bu bilgilerden kurtulmak ama insanların zorla verdiği bütün bilgilerden daha yararlıydı, gerçek bir eğitim başlangıcı oldu," derken, bunu söylemek ister.

Hiç kuşkusuz, böylece kişinin kendi gerçeğinin kendinden kaynaklanması gerektiğini kesinledikten sonra, belirli bir yaşama biçimini göklere çıkarır Gide, dünü ve yarını düşünmeden, bugünü bütün doluluğuyla yaşamının, tükenmez bir coşku içinde, doğanın sunduğu bütün olanaklardan yararlanmanın, hiçbir yere, hiçbir kimseye bağlanmadan yaşamın tadı-

nı çıkarmanın güzelliklerini anlatır. Ama, hemen belirtmek gerekir ki, izlenmesi gereken tek yol değil, “yaşam karşısında *binlerce* tutumdan biri”dir bu. “Neyse beni okuduğun zaman, bu kitabı at – ve çık,” der yazar. Sonra da şunları ekler: “Kitabım çıkmak arzusu versin isterdim sana, nereden olursa olsun çıkmak; kentinden, aileden, odandan, düşüncenden. Yanına alma kitabımı.” Önemli olan “atmak” ve “çıkmak”, yani her türlü alışkıdan, her türlü önyargıdan sıyrılarak her şeye yeni bir gözle bakmak, her şeyi en özgün, en gerçek, en yeni yönüyle değerlendirmektir. Gerçek eğitim de, gerçek bilgelik de budur. Bunun için, “Durmamacasına yetiştirdim kendimi,” der. “Çabamı sürdürüyorum. Kendime bir değer veriyorsam, yapabileceklerimden dolayı veriyorum.” *Dünya Nimetleri*’nden yaklaşık kırk yıl sonra yayımlanan *Yeni Nimetler* (1935) de bunu doğrular; yani üç aşağı beş yukarı, Gide’in *Dünya Nimetleri*’nde ortaya koyduğu temel yönelimleri yansıtır. Fazla fazla, *Yeni Nimetler*’in *Dünya Nimetleri* ölçüsünde coşkulu olmadığı, bir de “doğa” yanında “toplum”a, “ben” yanında “başkası”na daha ağırlıklı bir yer verdiği görülür, ama bir tarihten sonra, iki kitabın hep bir arada yayımlanmasının da gösterdiği gibi, benzerlikler karşıtlıklardan çok daha fazla, çok daha önemlidir.

Şu var ki, bu benzerlik André Gide’in değişmediğini göstermez; tam tersine, ünlü yazar yazınsal, tinsel, düşünsel, siyasi açılardan çok değişimler geçirmiştir, ama Gide’in uzun yaşamı boyunca geçirdiği dönüşümler, daha *Dünya Nimetleri*’nde ve *Yeni Nimetler*’de sözü edilen “çaba”nın sürdürülmesi olmuş, sanatının ve kişiliğinin derin birliğinin değişik yüzleri olarak belirlemiştir. İlk yayımlandığı 1897 yılından bu yana, *Dünya Nimetleri*’ni bunca gencin başucu kitabı yapan da budur kuşkusuz: bu ilk kaynak, ilk uyanış, ilk arılık, ilk bilgelik niteliği.

TAHSİN YÜCEL

DÜNYA NİMETLERİ

(1897)

Dostum Maurice Quillot için

“Herhangi bir meyveden bir rızık rızıklandıkça onlar, her defasında, ‘Ha (işte) bu, bizim önceden (dünyada iken de) rızıklandığımız (şey),’ diyecekler. (...)”

Kuran, Bakara suresi: 25

1927 baskısının önsözü

Beni bu kaçış ve kurtuluş kitabına kapatmak bir alışkanlık oldu. Yeni okurların onu daha kesin bir biçimde konumlandırıp nedenlendirerek önemini azaltacak birkaç düşüncemi sunmak için bu yeni baskıdan yararlanıyorum.

1. *Dünya Nimetleri* bir hastanın değilse de en azından iyileşmekte olan ya da iyileşmiş birinin kitabıdır. Coşkusunda bile yaşama onu yitirmesine ramak kalmış gibi sarılan birinin aşırılığı var.

2. Bu kitabı, yazının yapaylık ve kapanmışlık koktuğu bir dönemde yazıyordum; yeniden toprağa dokunmasını ve yere çıplak ayakla basmasını sağlamak zorunluymuş gibi geliyordu bana.

Bu kitabın günün beğenisine ne denli ters düştüğünü kesin başarısızlığı da gösterdi. Hiçbir eleştirmen sözünü etmedi. On yıl içinde tam beş yüz sattı.

3. Bu kitabı yaşamımı evlilikle sınırladığım, özgürlüğümü bile bile bıraktığım bir sırada yazıyordum, kitabımsa sanat yapıtı olarak, en az o kadarını istiyordu. Onu yazarken yüzde yüz içtendim; ama yüreğimin yalanlanmasında da aynı ölçüde içtendim.

4. Bu kitapta karar kılmak istemediğimi de ekleyeyim. Çizdiğim oynak ve her şeye açık durumun özellik-

lerini romancının kendisine benzeyen ama kendisinin yarattığı bir kahramanın özelliklerini belirlediği gibi belirliyordum; dahası bugün bana öyle geliyor ki bu özellikleri kendimden uzaklaştırmadan ya da kendimi onlardan uzaklaştırmadan saptamıyordum.

5. *Dünya Nimetleri*'nin aktöresi benim tüm yaşamımın aktöresiymiş, genç okuruma verdiğim, "Kitabımı at ve beni bırak," öğüdüne ilk uyan ben değilmişim gibi genellikle bu kitaba göre yargılıyorlar beni. Evet, *Dünya Nimetleri*'ni yazdığım sırada ben olan kişiden hemen uzaklaştım; öyle ki yaşamımı incelediğim zaman saptadığım en belirgin özellik –depişkenlik olmak şöyle dursun– bağlılıktır. Yüreğin ve düşüncenin bu derin bağlılığının çok ender olduğunu sanıyorum. Ölmek üzereyken gerçekleştirmeyi düşündüklerinin gerçekleşmiş olduğunu görenlerin adlarının bana bildirilmesini istiyorum, ben de onların yanında kendi yerimi alırım.

6. Bir şey daha: Kimileri bu yapıtta yalnızca istek ve içgüdülerin yüceltilmesini görüyor ya da görmeye razı oluyorlar. Bence biraz güdük bir görüş bu. Bana gelince onu yeniden açtığım zaman daha çok yoksunluğa bir övgü görüyorum. Gerisini bırakıp bunu tuttum, hâlâ da buna bağlı kalıyorum. Ve, daha sonra anlatacağım gibi, kendini unutuşta kendini gerçekleştirmelerin en kusursuzunu, en yüksek titizliği ve en sınırsız mutluluğu gerçekleştirmek üzere, İncil'in öğretisine bağlanmam gerekti.

"Kitabım sana kendisinden çok kendinle, daha sonra da kendinden çok geri kalan her şeyle ilgilenmeyi öğretsin". *Dünya Nimetleri*'nin önsözünde ve son tümcelerinde işte bunları okuyabilirdin. Bunu yinelemeye neden zorlamalı ki beni? "

A.G.

Temmuz 1926

Bu kitaba verdiğim kaba ada bakıp da aldanma, Nathanaël; ona Ménalque da diyebilirim, ama senin gibi Ménalque da hiçbir zaman var olmadı. Bu kitabın bürünebileceği biricik ad kendi adımdı; ama o zaman da imzalamayı nasıl göze alabilirdim?

Utanmadan, hiçbir yapımacığa kaçmadan, kendimi koydum bu kitaba, bazen de hiç görmediğim ülkelerden, duymadığım kokulardan, hiç yapmadığım işlerden –ya da senden, daha hiç karşılaşmadığım Nathanaël'im– söz edersem, ikiyüzlülükten değildir bu ve bunların yalanlığı, gerçek adını bilmediğim için sana verdiğim bu adın, beni okuyacak olan Nathanaël adının yalanlığını geçmez.

Neyse, beni okuduğun zaman, bu kitabı at ve çık. Kitabım çıkmak arzusu versin isterdim sana, nereden olursa olsun çıkmak – kentinden, ailenden, odandan, düşüncenden. Yanına alma kitabımı. Ménalque olsam, seni götürmek için sağ elinden tutardım, sol elin bunu bilmezdi, sonra, kentlerden uzaklaşır uzaklaşmaz bıraktırdım bu sıkıtiğim eli, sonra sana, “Beni unut,” derdim.

Kitabım kendisinden çok kendi kendinle ilgilenmeyi öğretsin sana – sonra kendi kendinden çok, kendi dışında kalanlarla ilgilenmeyi.

Birinci kitap

“Uzun zaman uyuklamış,
Tembel mutluluğum uyanıyor...”

HAFIZ

I

Nathanaël, Tanrı’yı her yerden başka yerde arama.

Her yaratık, Tanrı’yı belirtir, apaçık göstermez hiçbirini.
Üzerinde bakışımız durmayagörsün her yaratık uzaklaştırır bizi Tanrı’dan.

Başkaları kitaplar yayımlarken, çalışırken, ben kafamla öğrendiğim her şeyi unutmak için üç yıl yolculuk ettim. Ağır oldu, güç oldu bu bilgilerden kurtulma; ama insanların zorla verdiği bütün bilgilerden daha yararlı oldu, gerçek bir eğitimin başlangıcı oldu.

Yaşamla ilgilenmemiz için ne çabalar, ne çabalar harcamamız gerekti, bunu hiçbir zaman bilemeyeceksin; ama şimdi bizi ilgilendiriyor ya, bu da her şey gibi olacak – tutkuyla.

Sevinçle cezalandırıyordum tenimi, ceza suçun haz-zından da büyük bir haz veriyordu, yalnız günah işlemek-le kalmamanın gururu öylesine sarhoş ediyordu beni.

Değer düşüncesini silmeliyiz içimizden; akıl için çok büyük bir engeldir o.

... Yollarımızın belirsizliği yaşam boyu yedi bitirdi bizi. Ne diyecektim sana? Her seçim ürperticidir, bir düşünüldü mü: Bir görevin yönlendirmediği özgürlük ürperticidir. Hiçbir yanı bilinmedik bir ülkede tutulacak bir yoldur bu, herkes *kendi* yolunu kendi bulur orada, hem de, iyi dikkat et, yalnız kendisi için bulur; öyle ki, en bilinmedik Afrika'da, en belirsiz bir iz bile böylesine kuşkulu değildir. Gölgelelik korular çeker bizi; hâlâ kurumamış kaynakların serapları çeker... Ama arzularımız kaynakları nerede akıtırsa kaynaklar daha çok orada olacak; çünkü ülke yaklaşmamızın kendisini biçimlendirdiği ölçüde vardır ancak, görünüm de çevremizde yavaş yavaş biz ilerledikçe hazırlanır; ufkun ucunda görmeyiz; yanımızda bile birbiri ardından gelen, değişken görüş-lerden başka bir şey değildir.

Ama böylesine önemli bir konuda benzetmeler yapmak neden? Hepimiz inanıyoruz: Tanrı'yı bulmamız gerek. Yazık ki onu buluncaya dek dualarımızı nereye yönelteceğimizi bilmeyiz. Sonra, en sonunda insan onun, Bulunmaz'ın, her yerde, herhangi bir yerde olduğunu düşünür, sonra da rastgele diz çöker.

Ve sen, Nathanaël, sen kendi yolunu bulmak için, elinde tuttuğu ışığın ardından giden insan gibi olacaksın.

Nereye gidersen git, yalnız Tanrı'yla karşılaşabilirsin – Ménalque söylerdi: Tanrı önümüzde olandır.

Nathanaël, her şeye geçerken bakacaksın, hiçbir yerde

André Gide, yalnız çağdaş
Fransız edebiyatının
kurucularından bir yazar
değil, aynı zamanda Fransız
modernizminin önde gelen
entelektüellerinden biri.

Celal Nuri Gökçe / Oğuz

"Utanmadan, hiçbir yapmacığa kaçmadan, kendimi koydum bu kataba... Kitabım, kendi kendisinden çok, kendi kendinle ilgilenmeyi öğretsin sana; sonra kendi kendinden çok, kendi dışında kalanlarla ilgilenmeyi..."

ANDRÉ GIDE

"Biraz yakından bakılınca, bu gençlik yapıtı, André Gide'in yarım yüzyılı aşan yazarlık yaşamının türlü dönüşümlerine karşın, hiçbir zaman kesintiye uğramamış bir sürekliliğin, bir birliğin en güçlü göstergesi olarak belirir, bu nedenle de onun bütün yapıtları içinde ayrıcalıklı bir yer tutar. Gerçekten de, André Gide'in kişiliğinin temel yöneliminin bencillikle hiçbir ilgisi bulunmayan, özgün bir bireycilikle varlığını bütün yapıtlarında duyuran bir içtenlik tutkusunu olduğu düşünülürse *Dünya Nimetleri*'nin, her iki eğilimi de açıkça dile getirdiği söylenebilir.

(...) *Dünya Nimetleri*'nden yaklaşık kırk yıl sonra yayımlanan *Yeni Nimetler* üç aşağı beş yukarı, Gide'in *Dünya Nimetleri*'nde ortaya koyduğu temel yönelimleri yansıtır. Fazla fazla, *Yeni Nimetler*'in *Dünya Nimetleri* ölçüsünde coşkulu olmadığı, bir de "doğa" yanında "toplum"a, "ben" yanında "başkası"na daha ağırlıklı bir yer verdiği görülür ama bir tarihten sonra, iki kitabın hep bir arada yayımlanmasının da gösterdiği gibi benzerlikler karşıtıklardan çok daha fazla, çok daha önemlidir."

TAHSİN YÜCEL

Kapak resmi: PAUL CÉZANNE

ISBN 978-975-510-088-3

9 789755 100883